

УДК 81'374.8'38-022.215(045)

DOI: 10.36273/2076-9555.2022.5(310).47-52

Єлизавета Мазніченко,завідувач науково-видавничого відділу
філологічної, художньої та словникової літератури
ДП "НВП «Видавництво "Наукова думка"» НАН України",
e-mail: encekl@ndumka.kiev.ua**Світлана Шарабанова,**науковий співробітник науково-видавничого відділу
філологічної, художньої та словникової літератури
ДП "НВП «Видавництво "Наукова думка"» НАН України",
e-mail: encekl@ndumka.kiev.ua**Вікторія Македон,**науковий співробітник науково-видавничого відділу
філологічної, художньої та словникової літератури
ДП "НВП «Видавництво "Наукова думка"» НАН України",
e-mail: encekl@ndumka.kiev.ua**Тетяна Міхальова,**науковий співробітник науково-видавничого відділу
філологічної, художньої та словникової літератури
ДП "НВП «Видавництво "Наукова думка"» НАН України",
e-mail: encekl@ndumka.kiev.ua

Деякі зауваги та рекомендації до побудови словникової статті у перекладному двомовному словнику (на прикладі "Латинсько-українського словника" В. Литвинова)

У статті розглянуто специфіку підготовки до друку словників різних типів і жанрів: одномовних та двомовних, енциклопедичних, тлумачних і лексичних, граматичних. Визначено етапи роботи над словником автора й редактора, особливості побудови словникових статей і подання власних назв, наведено приклади слововживання.

Проаналізовано певні відмінності "Латинсько-українського словника" у 4 томах В. Литвинова від аналогічного "Латинсько-руського словаря" Й. Дворецького, підготовленого за усталеною й не завжди виправданою традицією укладання перекладних двомовних словників.

Ключові слова: словникова стаття; лексикографія; гасло; тлумачення; переклад; ремарки; паспортизація ілюстрацій (прикладів слововживання); шрифтове виділення; інструкція

Постановка проблеми. Редагування словників — один із напрямів співпраці редакторського колективу науково-видавничого відділу філологічної, художньої та словникової літератури академічного видавництва "Наукова думка" з науковцями-лексикографами академічних інститутів мовознавства, української мови, філософії та Українського мовно-інформаційного фонду НАН України (УМІФ). Вважаємо за потрібне докладніше розглянути специфіку цієї діяльності.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Під час дослідження автори спиралися на фахову літературу, дотичну до порушеної проблематики [1—6].

Мета статті — надати зауваги та рекомендації до побудови словникової статті в перекладному двомовному словнику (на прикладі "Латинсько-українського словника" В. Литвинова).

Виклад основного матеріалу дослідження. За останні 25 років у відділі було відредаговано й підготовлено до друку словники різних типів і

жанрів: одномовні й двомовні, енциклопедичні, тлумачні й лексичні, граматичні. Зокрема, серед одномовних: "Словник української мови" у 20 томах (т. 1 — 2010; т. 2 — 2012); "Етимологічний словник української мови" у 7 томах (т. 4 — 2003; т. 5 — 2006; т. 6 — 2012); "Словник іншомовних слів" (2000), "Словник-довідник з релігієзнавства" (2004); словник-довідник В. Жайворонка "Велика чи мала?" (2004); словник-довідник Н. Лозової "Дзвона чи дзвону? або -А (-Я) чи -У (-Ю) в родовому відмінку" (2007; 2015); "Словник фразеологізмів української мови" (2008); словник-довідник В. Жайворонка "Антологія знаків української етнокультури" (2018); серед двомовних — "Російсько-український словник" (2003); "Українсько-російський словник" (2004); тритомне видання російсько-українських словників наукової термінології (т. 1 "Суспільні науки" — 1994; т. 2 "Математика. Фізика. Техніка. Науки про Землю та Космос" — 1998; т. 3 "Біологія. Хімія. Медицина" — 1996); "Російсько-україн-

ський словник сталих словосполучень" С. Головащука (2001); "Російсько-український словник з радіотехніки, радіоелектроніки та радіофізики" (2006) та інші.

Нині редакційний колектив відділу працює над другим і третім томами "Латинсько-українського словника" В. Литвинова (далі — ЛУС). Перший том вийшов 2018 р. Окрім власне словника (літери А, В, С), він містить довідник "Про латинську мову", найважливіші правила латинського віршування, римський календар, морфологічний покажчик і поради перекладачам-початківцям, а також крилаті вислови під заголовком "У мудрості сила" на літери А—Z. Видання розраховано на перекладачів-латиністів, і цей додатковий матеріал, на переконання укладача, стане для них корисним.

Кожен зі словників потребував індивідуального підходу під час редагування й підготовки до друку залежно від типу та жанру. Для кожного з видань було розроблено індивідуальну структуру словникових статей, різні системи ремарок і граматичних позначок, різні правила наведення ілюстративного матеріалу та його паспортизації. Особливо цікаві в цьому контексті словники авторські, оскільки відбивають індивідуальне розуміння лексикографічної мети видання, особисті вподобання, суб'єктивні погляди науковця-лексикографа. І завдання редактора, враховуючи побажання автора, узгодити ці нюанси з чинними правописними нормами та об'єктивними законами сучасної лексикографічної науки.

Робота над словником автора розпочинається зі складання реєстру слів, які будуть наведені у виданні, й розроблення структури словникової статті. Робота над словником редактора розпочинається з удосконалення структури (розроблення системи ремарок і позначок граматичних характеристик, уніфікації форм наведення тлумачення або перекладу, вивірення ілюстрацій, за потреби їхня паспортизація тощо). Інколи вимагає перегляду й реєстр. Словник створюють для читача, тобто для активного використання, тому розроблення шрифтового виділення різноманітних структурних елементів словникової статті — дуже важливе й відповідальне завдання як для автора, так і для редактора. Використання варіантів шрифтів систематизує лексикографічний матеріал статті й краще унаочнює її зміст.

На відміну від "Російсько-українського словника" та "Українсько-російського словника", що також є двомовними перекладними словниками загальної лексики, а словникові статті побудовано за гніздовим принципом, реєстрові лексичні одиниці "Латинсько-українського словника" подано суто за абеткою (буква за буквою). Така

структура простіша для сприйняття, а тому доцільніша, адже статті, крім перекладу, містять ілюстративний матеріал, авторські коментарі та пояснення, стали латинські словосполучення з реєстровим словом і термінологічні словосполучення.

Під час опрацювання словника обов'язково має бути складено інструкцію до конкретного лексикографічного видання із зазначенням структури статей, системи скорочень, ремарок і граматичних позначок, системи індексації та розділових знаків, шрифтів (а іноді й кеглів шрифту). Зразки словникових статей докладно описано з усіма прикладами їхніх варіантів (за наявності). Це вкрай важливо, коли йдеться про багатотомне видання, над яким колектив редакторів працюватиме кілька років. Інструкція має містити приклади наведення ілюстрацій та авторських, як у випадку з ЛУСом, зауважень і коментарів до статей. Спірні позиції (пункти) інструкції редактори обговорюють на виробничих нарадах за участі автора. Остаточне рішення фіксують в інструкції, в якій також задокументовано специфіку правопису власних назв. Зокрема, у ЛУСі імена та власні назви передають українською мовою з максимальним наближенням до вимови в латинській. А варіативна форма, часом уживана чи заведена в Український орфографічний словник, наводиться через скісну (/), напр.: *Athenae* — Атени / Афіни, *Thebae* — Теби / Фіви. Буквосполучення **th** послідовно передано як **t**: *Theophanes* — Теофан, *Borysthenes* — Бористен (Борис Ген), *Thomas* — Томас, *Scythia* — Скитія тощо.

До того, як Правописна комісія визначилася щодо розбіжностей, обговорення спірних питань відбувалося на наукових конференціях. Зокрема, на одній із них — "Українська наукова термінологія", проведеної 6 червня 2008 р. у видавництві "Наукова думка" (випущено збірник матеріалів науково-практичної конференції "Українська наукова термінологія. Стан та перспективи"), — виступив і автор "Латинсько-українського словника" В. Литвинов. Він виклав власне бачення питання й заперечень не дістав. Наприклад, йшлося про те, що грецьку літеру θ (θ) у латинській мові слід передавати через буквосполучення **th**, яке вимовляється [t]. Наведемо приклади: *thea* [теа] — "чай"; *rhythmus* [ритмус] — "ритм"; *theca* [тека] — "футляр, ящик" (бібліотека, карто-тека, фоно-тека тощо); *theatrum* [театрум] — "театр"; *mentha* [мента] — "мята". Це засвідчують усі без винятку українські, російські та європейські підручники латинської мови. Так вимовляє цю грецьку літеру (у латинській транскрипції **th**) Європа. Саме **t**, а не **ф** вимовляли та писали в Україні впродовж кількох

століть (гуманісти доби Відродження й полемісти) аж до сумнозвісного указу 1720 р. російського імператора Петра I, спрямованого на культурно-мовну асиміляцію; у російській мові це буквособолучення часом передавали літерою **ф**.

Чотири томний "Латинсько-український словник" В. Литвинова — це двомовний перекладний словник, що міститиме 120 тис. слів і словосполучень класичної, середньовічної латини та ренесансної лексики.

Під час створення будь-якого словника його автори або укладачі, безумовно, послуговуються досвідом попередників, але водночас намагаються відтворити й власне бачення лексикографічного опрацювання лексичного матеріалу. Наприклад, у статтях "Латинсько-українського словника", присвячених дієсловам, на першому місці замість традиційної 1 особи однини теперішнього часу активної форми подано інфінітив — так, як це заведено в усіх новітніх європейських мовах, власне, усунуто недоречність, коли дієслово у 1 особі однини перекладають інфінітивом.

Пор., у Й. Дворецького:

conjecto, āvi, ātum, āre [frequ. к conjicio] 1) бросать, ввергать (aliquem in carcerem AG); 2) вкладувать, вносить (ad cenulam aliquid AG); 3) *преим. перен.* соображать, заключать, предполагать, догадываться (de aliqua re Su): с. aliquid ex re aliqua T, AG etc. и aliqua re L догадываться о чем-л. на основании чего-л.; conjectans iter L идуший наугад; nescio quid conjectem Ter не знаю, что предположить (что и думать).

До речі, на місці **j** у цьому латинському слові в ЛУСі подано **i**, більш питоме для латини, хоча на початку слова перед голосним **i** всередині слова між двома голосними вимовляється як **й**: *ianua* — "двері", *maior* — "більший".

У ЛУСі:

coniectare, coniecto, avi, atum 1) кидати, ввергати (aliquem in carcerem); 2) вкладати, вносити (ad cenulam aliquid); 3) міркувати, укладати, передбачати, здогадуватися (de aliqua re); **св.** 1) гадати, робити висновок; 2) оцінювати; 3) кидати, докидати до чогось; 4) тлумачити сни; 5) ворожити.

До того ж у гаслах позначено короткість голосних (˘), а не довгість (ˉ).

Словникова стаття "Латинсько-українського словника" складається з гасла (лексеми, що перекладається) та перекладу, а також містить важливу довідкову інформацію: відмінкові закінчення, форми дієслів, граматичні, семантичні й стилістичні ремарки, авторські коментарі та

пояснення, посилання на інші статті, що містять синоніми чи антоніми перекладного слова тощо.

Укладаючи словник, В. Литвинов послуговувався бібліографічними та лексикографічними джерелами — не тільки російськими (зокрема, зазначеним "Латинско-русским словарем" Й. Дворецького), а й польськими (Słownik łacińsko-polski Pięciotomowy pod redakcją profesora Mariana Płęzi, 1959—1979; Jugan. Słownik kościelny łacińsko-polski, 1992; Słownik łaciny średniowiecznej w Polsce (A—M), 1958—1995; Janusz Sondel. Słownik łacińsko-polski dla prawników i historyków, 2009), німецькими та іншими. Автор також користувався рукописною латиномовною спадщиною з архівів Львівського університету та Києво-Могилянської академії, а також епістолярною латиномовною спадщиною Б. Хмельницького, І. Виговського та інших. Саме тому в реєстрі ЛУСа трапляються власні назви з польських середньовічних джерел, інколи зі збереженням написання польських, турецьких і німецьких імен, як в архівному джерелі.

Aleksander Jagiellończyk пол.

Александр Ягеллончик (Великий князь литовський, 1461—1506, а в 1501—1505 рр. і король польський; син короля Казимира Ягайловича)

Barbara² z Tęczyna пол. Барбара з Тичина (дружина Яна Гарновського II)

Bari księżna пол. Барська княгиня (Бона Сфорца, польська королева, родом з італ. міста Барі)

Bolesław Mazowiecki пол. Болеслав Мазовецький (1289 р. переміг Генріха I Справедливого)

Abdül Hamid I Абдул-Гамід I (султан Османської імперії, 1774—1789)

Dürer Albrecht Дюрер Альбрехт (великий нім. художник доби Відродження, 1471—1528)

Середньовічну лексику подано із ремаркою **св.** До речі, в жодному перекладному латинському словнику пострадянських країн середньовічну латину не репрезентовано, не кажучи вже про латиномовну рукописну спадщину Львівського університету та Києво-Могилянської академії. Це надбання української культури XVII—XVIII ст. ще чекає на вивчення та опрацювання. У ЛУСі наведено багато прикладів слововживання латинської лексики з рукописів Києво-Могилянської академії, словосполучення або окремі лексеми подано після ремарки **КМА**.

abrocamentum, i n., св. посередництво

absconse таємно; **св.** приватно

absentatio, onis f. (= absentia)

1) відсутність; 2) розлучення (подружжя);

св. вигнання, заслання, виселення

abstraction *КМА*: абстрагування
abstractus¹, a, um не конкретний;
 далекий, відірваний від життя підхід;
КМА: нереальний, уявний (*образ*);
 теоретичний, метафізичний, непрактич-
 ний, умоглядний (*спосіб мислення*)

У ЛУСі широко репрезентовано юридичну лексику римського та германського права, зазвичай після позначки \diamond як словосполучення із перекладом, адже у перекладачів і дослідників історичних юридичних документів як класичної, так і середньовічної латини нерідко виникають труднощі чи проблеми з адекватним і точним формулюванням перекладу юридичних термінів.

a.a.² [aulus agerius] поняття, уживане римськими юристами в зразкових процесуальних формулах як назва позивача чи кредитора

absens², ntis adi. відсутній, відлюдний; самотній, віддалений;

\diamond <...> ~ **carens** *юр.* відсутній втрачає, відсутній сам собі завдає шкоди;
 ~ **heresnonerit** *юр.* відсутній не буде спадкоємцем (*принцип римського права, за яким особа, що мала права на спадок, але яка вчасно не реалізувала ці права, втрачала спадщину*)

ad praer. cit. ass.

<...>

\diamond <...> **св. ~ impossibilia nemo obligatur / ~ impossibilia nemo tenetur** *юр.* ніхто не зобов'язаний чинити неможливе; до неможливого нікого не зобов'язують (*положення римського права*)

agere¹ *юр.* керувати процесуальними діями; діяти, робити, судити, захищати, гнати;

\diamond <...> ~ **iniuriam** *юр.* висунути позов про відшкодування збитків

Словниковий матеріал у ЛУСі організовано за абетковим принципом, гасло — ліва частина словникової статті — за традицією увиразнено напівгрубим шрифтом. Права частина словникової статті — це переклад, який може бути дослівним, описовим, комбінованим або містити покликання на інше реєстрове слово. Останній випадок потребує обов'язкової редакторської перевірки, позаяк інколи це відсилання до відсутнього в реєстрі гасла.

Структурну форму словникової статті зумовлено належністю реєстрового слова до певної частини мови.

В іменникових статтях при гаслі мають бути закінчення родового відмінка однини (також набрані напівгрубим шрифтом) і граматичні ремарки, що зазначають рід (набрані курсивом: *m., f., n.*), іноді вказівка на число (*pl.*). Якщо іменник має варіативні форми, їх подають через скісну (/).

Bactria / Bactriana, ae f. Бактрія / Бактріана (*давнє царство по середній течії ріки Амудар'ї Oxus*)

bagaudae, arum f., pl. багауди
 (= заколотники, назва повстанців при Діоклетіані)

Якщо іменник є власною назвою, його переклад наводять з великої літери. Виняток — коли реєстрове слово є назвою жителів певної місцевості. У латині ці слова писали з великої літери, ми подаємо їх відповідно до українського правопису — з малої.

Badaiocium, ii n. Бадайоз (*місце в Іспанії, садиба єпископа від 1255 р., вікаріат Севільї*)

Athamanes, um m., pl. атаманці (*мешканці області Атаманія*)

Коли реєстрове слово — ім'я (напр., преномен — особисте ім'я) кількох осіб, його подаємо так:

Ioannes¹, is m. Йоан (*ім'я власне*)

Ioannes², is m. Марк Йоан (*святий*)

Ioannes³, is m. Йоан (*святий, мученик, брат і товариш святого Павла мученика, † 362*)

Особи біблійські:

Ioannes⁴, is m. Йоан (*син Симона*)

Ioannes⁵, is m. Йоан (*батько Еполема, який в сирійського царя допомагав гебреям*)

Ioannes⁶, is m. Йоан (*депутат Іуди Маккавея до Лісія сирійського*)

Ioannes⁷, is m. Йоан (*член Високої Ради в Єрусалимі*)

із наведенням за потреби номена (родового імені із закінченням на **-ius**) та когномена (прізвиська, наданого комусь із представників роду: Ціцерон, Цезар)

Caecina¹ ae m. Цеціна (*родове ім'я із Volaterrae (Етрурія)*)

Caecina³ / Aulus ~ Авл Цеціна (*друг Ціцерона*)

Caesar¹, aris m. Цезар (*когномен у роду Юліїв*)

Caesar² / [Gaius] Iulius ~ К. (Гай) Юлій Цезар (*політик, полководець, оратор і письменник, історик; цезар (титул) від часів Октавіана 63 р. до н. е. — 14 р. н. е.; 100—44 pp. до н. е.*)

У прикметникових статтях після слова-гасла в чоловічому роді подаємо закінчення жіночого й середнього роду, за потреби форми прикметників різних родів наведено повністю.

bacifer / baccifer, fera, ferum 1) який родить ягоди, багатий на ягоди (*taxus*);
 2) який дає оливки (*Pallas*)

acer³, acris, acre 1) гострий (arma, ferrum); 2) туго напрутий, тугий (arcus); 3) гострозорий (oculi, sensus videndi)...

У дієсловах зазначено закінчення чи наведено повністю чотири форми: інфінітива, 1 особи однини теперішнього часу активної форми, 1 особи минулого часу активної форми, супіну. Їх наведено грубим шрифтом через кому. У випадках, якщо дієслово не має усіх названих форм, замість них стоїть довге тире (—).

cancellare, cancello, avi, atum

1) заградувати, закрити ґратами;
2) перекреслити (великим хрестом) (testamentum); **св.** 1) закреслювати щось написане з метою скасування;
2) перегороджувати; 3) схрестити руки (cancellare braccia); 4) *перен.* скасувати написане

candicare, candico, —, — біліти(ся), відливати білизою (populus folio superne candicans)

Права частина словникової статті ЛУСа містить переклад слова-гасла, набраний світлим шрифтом. Якщо перекладне слово багатозначне, кожне зі значень перекладається із нумерацією 1); 2); 3) тощо й подається через крапку з комою (;). Окрім перекладу, словникову статтю ЛУСа може бути доповнено: коментарем автора (поданий у круглих дужках і набраний курсивом); словосполученнями з цим словом, що трапляються в латинських літературних джерелах; окремими латинськими словами, з якими слово-гасло може поєднуватись у контекстах (подані у круглих дужках). Ці елементи словникової статті дуже важливі для читачів — перекладачів латини, адже унаочнюють, як й ілюстрації, стилістичні властивості слова, особливості лексичних, семантичних і стилістичних його поєднань.

Переклад за потреби може містити ремарки граматичні (*виг.*, *дієсл.*, *зб.*, *ит.* та інші) і стилістичні (*перен.*, *пестл.*, *розм.*, *юр.* та інші), а також ремарки, що вказують на походження слова (*гр.*, *скит.*, *сх.*, *фінік.* та інші), набрані курсивом.

caper, pri m. 1) цап, козел; 2) *перен.*

сморід, козячий запах, гострий запах людського поту; 3) *див.* Capricornus

capitulum, i n. 1) голівка (operto capitulo; ~ serae); 2) *жарт.* дружок (*про* ~ lepidissimum!)

cappari n., гр. брунька каперса, каперси

Після перекладної частини у ЛУСі відділені крапкою з комою (;) і подані під значком ◊ поширені словосполучення зі словом-гаслом, набрані напівгрубим курсивом, і з перекладом, набраним прямим світлим шрифтом. Словосполучення можуть ілюструвати різні значення багатозначних слів, тому подані під певною цифрою-вказівкою

на значення. Якщо слово у словосполученні наведено у тій самій граматичній формі, що й гасло, замість нього може стояти тильда (~); кілька словосполучень, які належать до одного значення слова-гасла, бажано подавати за абеткою.

Carchedonius, a, um картагенський;

◊ ~ **carbunculus** картагенський

карбункул

alte 1) високо (~ extollere pugionem);

2) глибоко (penetrare, descendere; odia altissime sedent); 3) далеко, здалеку; *перен.* пишномовно, голосно;

◊ 1) ~ **cadere** упасти з великої висоти;

2) **altius perspicere** глибше вдивлятися,

заглиблюватись; 3) ~ **petere, repetere**

(**aliquid**) почати мову здалеку; **altius**

expedire почати з самого початку;

~ **spectare** прагнути чого-небудь

Слова-омоніми марковано в реєстрі словника номером в індексі (1, 2 та інші) й подано окремими статтями. Першою наведено загальну назву (з малої літери), а потім — власну (з великої літери). У ЛУСі збережено латинський правопис назв племен, народів і мешканців певної місцевості (міста, провінції, землі, держави тощо) з великої літери у гаслі, переклад відповідно до українського правопису — з малої.

casatus¹, a, um який стосується васала

casatus², i m. 1) підданий, який має власний дім; 2) васал

castor, oris (*acc., sing. a, acc., pl. as*) *m., гр.* (fiber) бобер; **св.** податок бобровий; dominus castorum дворовий урядник, що стоїть на чолі бобровників

Castor¹, oris m. 1) Кастор (*син Тіндарея і Леди, брат Поллукса, Єлени і Клітемнестри, "Діоскур", приборкувач коней і візник*); 2) *pl.* Castores Кастор і Поллукс

Castor², oris m. святий Кастор (*священик і відлюдник, † IV ст.*)

Castor³, oris m. Кастор (*назва судна (від мім. Кастора), на якому святий Павло відбув у подорож із Мальти до Риму*)

Висновки. Робота над "Латинсько-українським словником" триває, як і доповнення інструкції до нього, певна інформація уточнюється чи додається. Це творчий, пошуковий, водночас захопливий і відповідальний процес співпраці автора та редакторського колективу, адже йдеться про перше в Україні видання перекладного латинсько-українського словника такого рівня — зі значним обсягом реєстрової лексики (120 тис.), масштабним залученням ілюстративного матеріалу з класичної, середньовічної латини, а також із творів доби Відродження й латинських рукописів Києво-Могилянської академії.

Список використаної літератури

1. Дворецкий И. Х. Латинско-русский словарь : около 50 000 слов / И. Х. Дворецкий. — 2-е изд., перераб. и допол. — Москва : Русский язык, 1976. — 1096 с.
2. Литвинов В. Латинсько-український словник : 10 тисяч найуживаніших латинських слів з максимальним відтворенням їхніх значень українською мовою / В. Литвинов. — Київ : Українські пропілеї; Фонд сприяння розвитку мистецтв України, 1998. — 712 с.
3. Литвинов В. Латинсько-український словник: у 4 т. Т. 1. А—С / Володимир Литвинов. — Київ : Наукова думка, 2018. — 1048 с.
4. Словник української мови: у 20 т. / НАН України, Укр. мовно-інф. Фонд ; за ред. В. М. Русанівського. — Київ : Наукова думка, 2010 ; УМІФ.
5. Український орфографічний словник : понад 175 000 слів / уклад.: В. В. Чумак, І. В. Шевченко, Л. Л. Шевченко та ін. ; за ред. В. Г. Скляренка. — Вид. 9-те, переробл. і доповн. — Київ : Довіра, 2009. — 1011 с.
6. Український правопис : довідкове видання / НАН України. — Київ : Наукова думка, 2019. — 392 с.

Yelysaveta Maznichenko,

*Head of the Scientific and Publishing Department
of Philological, Artistic and Lexical Literature*

of the SE "RPE «Publishing House "Naukova Dumka"» of the NAS of Ukraine"

Svitlana Sharabanova,

*Researcher of the Scientific and Publishing Department
of Philological, Artistic and Lexical Literature*

of the SE "RPE «Publishing House "Naukova Dumka"» of the NAS of Ukraine"

Viktoria Makedon,

*Researcher of the Scientific and Publishing Department
of Philological, Artistic and Lexical Literature*

of the SE "RPE «Publishing House "Naukova Dumka"» of the NAS of Ukraine"

Tetiana Mihaliova,

*Researcher of the Scientific and Publishing Department
of Philological, Artistic and Lexical Literature*

of the SE "RPE «Publishing House "Naukova Dumka"» of the NAS of Ukraine"

**Some remarks and recommendations for the construction
of a dictionary article in a translated bilingual dictionary
(on the example of the Latin-Ukrainian dictionary of Volodymyr Lytvynov)**

The article considers the peculiarities of preparation for printing dictionaries of different types and genres: monolingual and bilingual, encyclopedic, explanatory and lexical, grammatical. The stages of work on the dictionary of the author and editor, features of construction of dictionary articles and presentation of proper names are defined, examples of word usage are given.

The article considers some differences between the "Latin-Ukrainian Dictionary" in 4 volumes by V. Litvinov and the similar "Latin-Russian Dictionary" by J. Dvoretzky, written according to the established and not always justified tradition of compiling translated bilingual dictionaries.

Keywords: *dictionary article; lexicography; motto; interpretation; translation; trailers; certification of illustrations (examples of word usage); font selection; instruction*

References

1. Dvoretzky I. H. (1976). *Latinsko-russkij slovar : okolo 50 000 slov*. 2-e izd., pererab. i dopol. Moskva: Russkij yazyk.
2. Litvinov V. (1998). *Latinsko-ukrayinskij slovník : 10 tisyach najuzhivanishih latinskih sliv z maksimalnim vidtvorennyam yihnih znachen ukrayinskoyu movoyu*. Kyiv: Ukrayinski propileyi; Fond spriyannya rozvitku mistectv Ukrayini.
3. Litvinov V. (2018). *Latinsko-ukrayinskij slovník: u 4 t. T. 1. A—C*. Kyiv: Naukova dumka.
4. *Slovník ukrayinskoyi movi: u 20 t.* (2010). Kyiv: Naukova dumka ; UMIF.
5. Chumak V. V., Shevchenko I. V., Shevchenko L. L. ta in. [uklad.]. (2009). *Ukrayinskij orfografichnij slovník : ponad 175 000 sliv*. Vid. 9-te, pererobl. i dopovn. Kyiv: Dovira.
6. *Ukrayinskij pravopis : dovidkove vidannya*. (2019). Kyiv: Naukova dumka.

Надійшла до редакції 14 лютого 2022 року

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 21783-11683ПР від 31.12.2015.

Формат 60x84¹/₈. Ум. друк. арк. 6,05. Тираж 105 пр. Зам. 26.

Журнал надруковано на обладнанні Книжкової палати України

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1954 від 24.09.2004.

До уваги читачів: електронний варіант журналу "Вісник Книжкової палати" ISSN 2076-9555 (онлайн-версія) розміщено на сайті Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського в розділі "Наукова періодика України":

http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/VKP/index.html